

Iskanje podzemnega toka reke Reke

»Jama z vodnim tokom nas je prevzela«

Dr. Andrej Mihevc

Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU, Postojna

Notranjska Reka ponika v Škocjanskih jamah na nadmorski višini 317 m, nato pa teče pod zemljo do 35 km oddaljenih obmorskih izvirov pri Štivanu, že v Italiji. Raziskovanje njenega podzemnega toka se je začelo v 19. stoletju. Sprva je bilo povezano z iskanjem virov pitne vode za Trst, kasneje pa so raziskovanja potekala v sklopu speleoloških raziskav oziroma preučevanj kraške hidrologije. Konec minulega leta se je sežanskim jamarjem posrečil podvig – v jami Kanjaduce so odkrili še en dostop do podzemnega toka Reke.

V Škocjanskih jamah so raziskovalce ustavile neprenehne ovire, jezera, slapovi in do stropa zaliti rovi – sifoni. Druga pot do podzemne Reke bi lahko vodila skozi globoka brezna s površja Krasa. Ta pa je bilo treba še najti oziroma izbrati med stotinami vhodov v podzemlje. Doslej je odkritih pet takih dostopov do podzemnega toka reke Reke.

Prvi prodor do Reke je uspel leta 1841 **Jakobu Svetini**. Domačini so raziskovalce opozorili, da iz špranje med skalami v dnu neke vrtače med Trebčami in Orlekom občasno močno piha. Ta veter, ki je pihal z zamikom le po močnem deževju oziroma po poplavih Reke v Vremski dolini in Škocjanskih jamah, so pravilno povezali z Reko, ki poplavlja jame v globini in iz njih iztiska zrak.

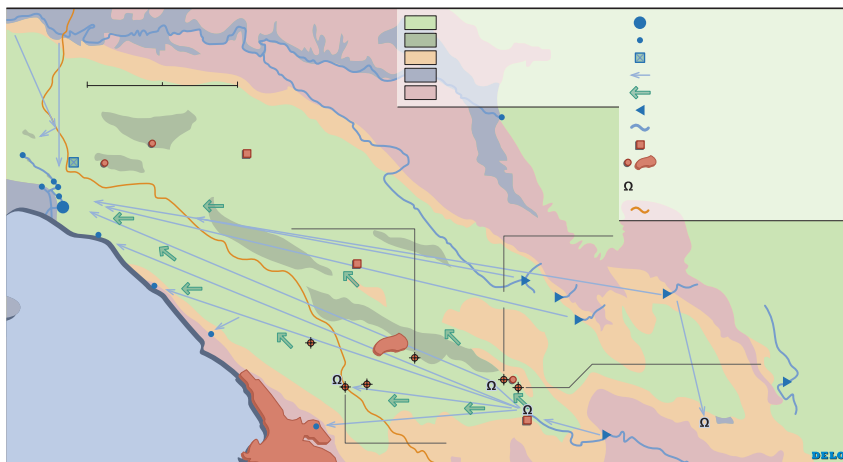
Raziskovalci so morali razširiti številne ožine in z lestvami opremiti brezna. V jami, poimenovali so jo Labodnica oziroma Grotta di Trebiciano, so v globini 320 m, na nadmorski višini 12 m dosegli tok podzemne reke. Opazovanje pretakanja vode, zlasti poplav, ki sežejo v jami nad 90 m, je dalo pomembne informacije o pretakanju voda skozi Kras.

Naslednjič so do podzemne reke prodrli leta 1972, v Kačni jami pri Divači. V jami, ki ima kar 180 m globoko vzhodno vertikalo, sta raziskovala **Hanke in Marinitsch** že v letih med 1889 in 1896, vendar so se raziskovalci ustavili pred ožinami ali podiri.

Sledili so prepihu

Leta 1972 pa so jamarji iz Logatca sledili prepihu v neki ožini in našli prehod v nižje dele jame in tokavo Reke, ki teče tu okrog 270 pod površjem.

Zemljevid Krasa z vrisanim (približnim) podzemskim tokom reke Reke in z mesti, na katerih je jamarjem doslej uspelo priti do njega.

Brzice vodnega toka reke.

Polnjenje karbidovke z vodo.

Reka v tem času ni bila več uporabna za vodoukrbo. Odkritje je seveda kljub temu pomembno, saj je več kot 12 km odkritih rovov, ki ležijo v različnih globinah na nadmorski višini med 156 in 195 m, pomembno prispevalo k razumevanju podzemne hidrologije Reke pod Škocjanskimi

jamami; v jami se namreč enotni tok Reke razdeli v različne rove oziroma smeri.

Naslednji prodor do podzemnega toka Reke je uspel italijanskim jamarjem v breznu Lazzaro Jerko pri Parčjem dolu pri Briščikih. Tudi tu so sledili prepihu, ki ga povzroči poplava Reke v

Vzpenjanje ob podzemni reki.

podzemlju. Kapanja v podorih in širjenje ožin so trajala s presledki od leta 1967 do 1996, ko so v breznu v globini 298 m dosegli podzemni tok Reke. Gladina vode je tu na nadmorski višini le 4 m. Reka se pojavi v jami iz sifona, nato pa po nekaj sto metrih ponovno odteka v sifon.

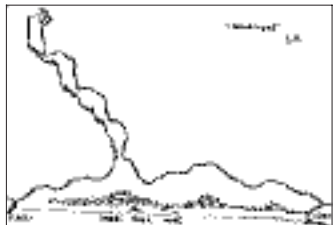
Tudi naslednji prodor do podzemnega toka v Breznu treh generacij pri Divači leta 2000 je zahteval veliko kapanja v podorih in širjenja ožin. Ko so divaški jamarji dosegli podzemni tok reke, so ugotovili, da so prišli v že znane dele Kačne jame. Kljub temu gre za pomembno odkritje, saj bo omogočilo lažji dostop in izhodišče za raziskovanje sifonov, ki vodijo proti Škocjanskim jamam.

Peti prodor do podzemnega toka Reke pa se je zgodil nedavno – 12. decembra 2003 v Jami v Kanjaduce (kat. št. 276). Višina vhoda je 352 m.

Vhod v jamo leži v dnu plitve vrtače na nadmorski višini 352 m. Prepih, ki ga povzročajo poplave, so domačini poznali že pred prvo svetovno vojno. Že tedaj je lastnik kopal v upanju, da bi dosegel podzemni tok reke.

Zadnji uspeh

V zadnjih petdesetih letih so poskušali domačini (vaščani Sežane) in kasneje organizirani sežanski jamarji s kopianjem številnih rogov v podporu slediti preprihom. Cilj raziskav je bil najti pot do vode. O obsegu kapanja pričajo kamniti zidovi, izkopan material in rovi. Podor je ves čas ostajal

Skica jame Kanjaduce.

skrivnosten. Čeprav so številne generacije jamarjev prenehale iskati, so Kanjaduce vedno znova zamikale mlajše jamarje. Različne intenzivnosti pihanja so bile največja uganka za pravo smer kapanja rogov.

Domačin in jamar **Gorazd Berčič**, član Jamarskega društva Sežana, se je z jamarskimi kolegi vztrajno in načrtno lotil raziskav v Kanjaducah. Takole opisuje odkritje: »Pozorno sem sledil pihanju in šumom ob steni podora. Odločil sem se, da sledimo pihanju in kopljemo rov v smeri, ki vodi navzgor. V treh letih kapanja je bilo tudi nekaj smeri, ki niso dale pravih rezultatov. Prava smer je bila vedno pogojena le z nekaj urami intenzivnega pihanja med letom. Pihanje je bilo 27. in 28. novembra zelo intenzivno in to priložnost smo hoteli maksimalno izkoristiti. Čutili smo, da smo blizu uspeha. V naslednjih 14 dneh smo s širjenjem ožin odprli pot do tako iskanega glavnega rova, kjer je izvor pihanja. Odkriti rov pa nas je 12. decembra pripeljal do desetletja iskanega podzemnega toka reke Reke. Blatni rov se konča na previsni polici. Tudi policja je blatna in spolzka. Na njej smo našli odpadke (plastika). Po tem lahko sklepamo, da se gladina vode dvigne tudi več kot 70 m visoko. S previsne police smo se stopenjsko po vrveh spustili do rečne struge.

Vodni tok se začne z jezercem. Desni nizvodni breg se strmo dviga in prehaja v jamski strop. Levi breg je razgiban s kamnitimi bloki, preko nanosov mivke prehaja v blatno strmino. Vodni tok je živahen, s številnimi brzicami. Šumenje brzic je bilo slišati že visoko v glavnem rovu. Vodni tok se konča z jezercem in sifonom. Dolžino struge smo ocenili na okrog 450 metrov.

Jama z vodnim tokom nas je prevzela. Širina jame se giblje od 10 do 30 metrov, na posameznih mestih se razširi na več kot 80 metrov, kar so pokazale na hitro opravljene meritve z laserjem. Podrobnejše raziskave, meritve in posnetki pa bodo dali pravo podobo o moččnosti jame in kaj se skriva za obema jezercema.

Čeprav nerada, reka Reka počasi torej le odkriva svoj podzemski tok.

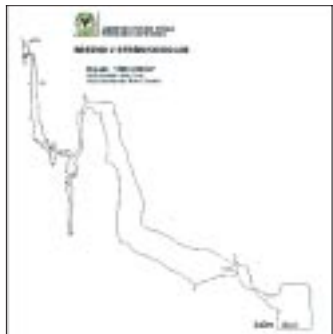
Jama Kanjaduce. Raziskovanje s čolnom v pritočnem jezeru, ki je dolgo približno 150–200 m.

Uspeh tudi v breznu v Stršinkni dolini

Po decembrskem uspehu v Kanjaducah so jamarji Jamarskega društva Sežana 4. januarja letos z novim članom nadaljevali delo tudi v breznu v Stršinkni dolini blizu Orleka. Organizirali so delovno akcijo in jo razdelili v dva dela: sanacija vhodnega dela brezna in raziskovanje v jami.

V zgornjem delu brezna so utrjevali železne profile, ki bodo podlaga za betonsko ploščo, ki bo nosila zgornji saht globine 4,5 m. V vhodni delovni akciji so sodelovali naslednji člani: **Jože Corači, Sandi Juren, Branko Pipan, Andrej Peca, Ludvik Husu in Jože Husu**.

Raziskovanje v jami so opravili **Slavko Čok, Gorazd Berčič in Marko Gombač**. Kot pravijo jamarji, je potekalo od zgornje etaže, kjer so zadnjič našli prehod v dvorani na globini -70 m. »Tam smo opremili novoodkrito brezno globine okoli 160 m. V jami nas je spremljal preprih; zaradi upada vode je vlekle noter v jamo. Brezno se v spodnjem delu odpira v ogromno dvorano, ki je precej blatna in se položno spušča 40 m globoko. Vanjo priteka

Prezrez brezna v Stršinkni dolini.

manjša količina vode, ki se izgubi pod steno. V spodnji dvorani smo opazili plastično nesnago, zato domnevalo, da dvorano zalije voda, in sicer reka Reka.

Raziskovanje smo nadaljevali v spodnji dvorani, v kateri smo prosto preplezali 5 m v višino in potem se nam je odprl blatni rov, ki se začne spuščati 15 m v globino ter se nadaljuje s položnim spustom. Na tem delu smo zaradi pomanjkanja opreme končali raziskovanje in se odpravili proti površju. V blatnem rovu je bilo čutiti preprih, zaradi česar sklepamo, da je smer prava. Na dnu jame smo dosegli globino okoli 280 m. Tako nas čaka še zadnjih globinskih 50 m do struge reke.

Raziskovanje so člani Jamarskega društva Sežana nadaljevali letošnjega 10. januarja, in sicer tam, kjer so končali pred enim tednom, v blatnem rovu v globini -275 m. »Blatni rov je dolg 60 m in se spusti v globino -317 m, kjer se odpre velika dvorana, nato pa sledi zadnji spust do vodnega toka v globini približno -340 m. Voda teče v dvorani, široki okoli 40 m, sama dolžina dvorane ali struge reke pa zaradi previsokega stanja vode ni znana. Dvorana se končuje z ravnimi stenami do vode, sipine je bilo le za pristanek ob vodi.

Raziskave vodnega toka bodo nadaljevali v sušnem obdobju. **G. P.**

Po enem letu kapanja v breznu v Stršinkni dolini so sežanski jamarji našli prehod za nadaljevanje v globini 120 m. Danes je ta širši.

Brezno v Stršinkni dolini blizu Orleka. Jama je bila skopana iz nič. Začetki kapanja segajo v leto 1997/98.

Spust v brezno v Stršinkni dolini.